

Problem analfabetyzmu na świecie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Problem analfabetyzmu na świecie

Źródło: dostępny w internecie: pxhere.com, licencja: CC 0 1.0.

Współcześnie zdolność pisania i czytania jest uznawana za kluczową umiejętność dla ludzkości, jednak mimo postępu cywilizacyjnego wciąż ponad miliard ludzi w krajach słabo rozwiniętych nie posiada tych umiejętności. W krajach wysoko rozwiniętych natomiast ten problem nie występuje, ale wielu ludzi, chociaż potrafi pisać i czytać, nie rozumie komunikatów, które do nich trafiają i nie wie, jak można wykorzystać je w praktyce. Ponadto znaczna część z nich nie radzi sobie z budowaniem wypowiedzi pisemnej. Ludzie piszą coraz krótsze wiadomości, nie stosują znaków diakrytycznych i interpunkcyjnych... Czy wiesz, że to też jest rodzaj analfabetyzmu?

Twoje cele

- Wyjaśnisz pojęcie analfabetyzmu i scharakteryzujesz jego rodzaje.
- Wymienisz przyczyny i skutki analfabetyzmu.
- Porównasz państwa według wskaźnika analfabetyzmu.
- Sformułujesz prawidłowość między wskaźnikiem analfabetyzmu a poziomem rozwoju gospodarczego.
- Wyjaśnisz przyczyny zróżnicowania wskaźnika analfabetyzmu według płci i wieku.

Przeczytaj

Analfabetyzm

Analfabetyzm (gr. *analphábētos* ‘nieznający abecadła’), jak podaje *Encyklopedia PWN*, to „brak umiejętności czytania, pisania i wykonywania 4 podstawowych działań arytmetycznych [dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia] u osób, które osiągnęły określony wiek”. Według ustaleń **UNESCO** analfabetyzm dotyczy osób w wieku 15 lat i więcej. Analfabetyzm może być **całkowity** i **połowiczny**. Analfabeci całkowici nie potrafią czytać, pisać i wykonywać podstawowych działań. Natomiast półanalfabeta to osoba niepiśmienna lub ta, która pisze i czyta bardzo słabo.

Rodzaje analfabetyzmu

Można wyróżnić także inne rodzaje analfabetyzmu, np.:

- **funkcjonalny** – brak umiejętności rozumienia tekstów pisanych, wypełnienia prostych dokumentów i wykonywania prostych obliczeń rachunkowych; istnieje także tzw. półanalfabetyzm funkcjonalny, czyli nieumiejętność rozumienia sensu i związków logicznych prostych tekstów, związany z ubogim zasobem pojęć i posługiwaniem się prostą gwarą,
- **cywilizacyjny** – niezdolność korzystania z informacji, przysługujących praw, technologii, dóbr kultury i rozwiązań organizacyjnych,
- **informacyjny** – brak zdolności posługiwania się informacją,
- **informatyczny** – brak umiejętności korzystania z nowych zdobyczy informatycznych.

Może być on także związany z brakami umiejętności z poszczególnych dziedzin naukowych, np. przyrodniczych, matematycznych, językowych itd.

Wskaźnik analfabetyzmu

Bardzo trudno jest zmierzyć poziom analfabetyzmu, szczególnie funkcjonalnego. W bazach danych UNESCO istnieje **wskaźnik alfabetyzmu** (ang. *literacy rate*). Jest on określony jako odsetek ludności w wieku 15 lat i więcej umiejacej jednocześnie czytać i pisać ze zrozumieniem proste i krótkie wypowiedzi na poziomie wystarczającym w codziennym funkcjonowaniu. Jego odwrotnością (różnicą między liczbą 100 a wskaźnikiem alfabetyzmu) jest **wskaźnik analfabetyzmu** (ang. *illiteracy rate*). Podawany jest on także osobno dla grupy wiekowej 15–24 lata oraz według struktury płci – dla kobiet i mężczyzn.

Według danych Banku Światowego (za UNESCO) w 2018 r. wskaźnik analfabetyzmu na świecie wynosił 13,7% (ponad 1,6 mld osób). Oznaczało to, że 13,7% ludności w wieku 15 lat i więcej nie posiadało wyżej opisanych umiejętności. Z problemem analfabetyzmu borykają się głównie kraje Afryki i Azji (przede wszystkim południowej i południowo-zachodniej). W tych regionach wartości analizowanego wskaźnika są największe (przekraczają często 40%, a nawet 60%). Zjawisko to jest spowodowane przede wszystkim przez biedę. Wpływa ona na ograniczony dostęp do edukacji (rzadka sieć szkół, małe nakłady państwa na edukację) oraz fakt, że w tych regionach dzieci – zamiast chodzić do szkoły – bardzo ciężko pracują. Na wartości tego wskaźnika wpływają także uwarunkowania kulturowe, gdyż rodzice w wymienionych wyżej regionach świata często uznają, że edukacja nie jest istotna. Ponadto na wartości tego wskaźnika wpływają także: stopa bezrobocia, wielkość migracji, czynniki polityczne (stabilność polityczna) i tradycje. Skutkuje to niedoborem wykwalifikowanych pracowników. Pozytywną informacją jest to, że od wielu lat wskaźnik ten wykazuje tendencję malejącą (w 1990 r. wynosił on 25,6%, a w 2000 roku – 19,2%). Wartości tego wskaźnika są także zróżnicowane według struktury płci. Spośród ponad 1,6 mld analfabetów ponad 62% stanowią kobiety. Wskaźnik analfabetyzmu mężczyzn wynosi w skali świata 10,2%, a wskaźnik analfabetyzmu kobiet – 17,2%. Wśród przyczyn tego zjawiska należy wymienić uwarunkowania religijne. W państwach islamskich dziewczynki są rzadziej niż chłopcy posyłani do szkoły i okres ich edukacji trwa krócej. Również w hinduizmie i buddyzmie ograniczona jest rola kobiet w społeczeństwie. Ponadto w hinduizmie obowiązuje także nieformalnie system kastowy.

Przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika analfabetyzmu na świecie przedstawia mapa zamieszczona w [grafice interaktywnej](#).

Polecenie 1

Przeanalizuj poniższą tabelę, a następnie wyjaśnij przyczyny zróżnicowania wskaźnika analfabetyzmu według płci w różnych regionach/krajach na świecie.

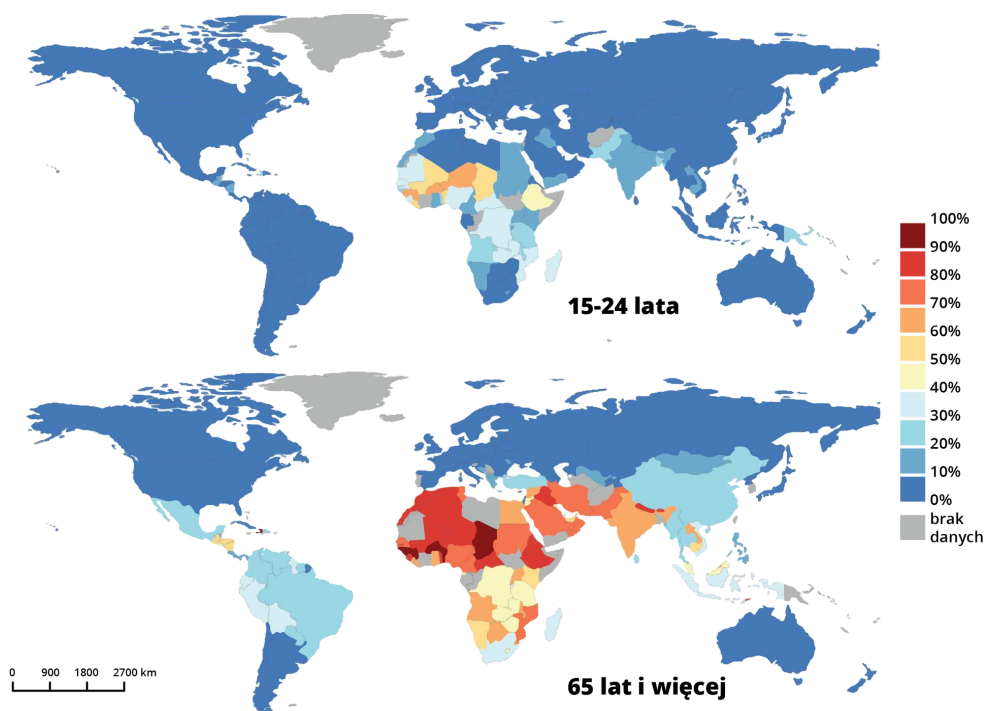
Region/kraj	Wskaźnik analfabetyzmu mężczyzn [%] w 2018 r.*	Wskaźnik analfabetyzmu kobiet [%] w 2018 r.*
państwa muzułmańskie	18,6	32,8
państwa Afryki Subsaharyjskiej	27,5	41,2
Indie	17,6	34,2
Chiny	1,5	4,8
Kambodża	13,5	25,0

*lub wg najnowszych dostępnych danych

Źródło: opracowanie na podstawie danych Banku Światowego: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?view=chart> oraz <https://ourworldindata.org/literacy>.

Polecenie 2

Porównaj poniższe mapy, a następnie zapisz wnioski dotyczące zróżnicowania wartości wskaźnika analfabetyzmu wśród ludzi młodych i starszych. Wyjaśnij przyczyny tego zjawiska.

Wskaźnik analfabetyzmu w grupie wiekowej 15–24 lata oraz w grupie wiekowej 65 lat i więcej w 2018 r. (lub najnowszym dostępnym)

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>
Opracowanie na podstawie <https://ourworldindata.org/literacy> (przetłumaczone i zmodyfikowane).

Na świecie dostrzegalna jest prawidłowość dotycząca większego odsetka analfabetów wśród ludzi starszych niż wśród ludzi młodych. Szczególnie duże różnice można zauważyć

w krajach słabo i średnio rozwiniętych, w których poziom rozwoju gospodarczego jest coraz wyższy. Natomiast w krajach wysoko rozwiniętych różnice w wartościach analizowanego wskaźnika dla obu grup wiekowych są nieznaczne i na bardzo niskim poziomie.

Skąd pochodzą dane dotyczące tego wskaźnika? Są cztery źródła takich danych:

- deklaracja własna, np. we Włoszech, Meksyku, Brazylii, Arabii Saudyjskiej czy Indonezji,
- deklaracja głowy rodziny, np. w Argentynie, Estonii, Indiach, Filipinach czy RPA,
- test sprawdzający umiejętność rozumienia informacji, w Egipcie, Czadzie, Birmie czy na Ukrainie,
- oparte na stopniu posiadanego wykształcenia (dyplomy), np. w Omanie, Turcji czy Azerbejdżanie.

Polecenie 3

Wymień skutki analfabetyzmu.

Słownik

UNESCO

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – Organizacja ds. Oświaty, Nauki i Kultury, wyspecjalizowana agenda ONZ

wskaźnik alfabetyzmu

udział ludności umiejącej jednocześnie czytać i pisać ze zrozumieniem proste i krótkie wypowiedzi na poziomie wystarczającym w codziennym funkcjonowaniu; badany jest w grupie wiekowej 15 lat i więcej

wskaźnik analfabetyzmu

udział ludności nieumiejącej czytać i/lub pisać ze zrozumieniem prostych i krótkich wypowiedzi na poziomie wystarczającym w codziennym funkcjonowaniu; badany jest w grupie wiekowej 15 lat i więcej

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Sformułuj zależność między poziomem analfabetyzmu a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Następnie wyjaśnij przyczyny zróżnicowania poziomu analfabetyzmu w krajach wysoko, średnio i słabo rozwiniętych.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego w większości krajów świata problem analfabetyzmu dotyka w większym stopniu kobiet niż mężczyzn. Wskaż regiony, gdzie różnica między poziomem analfabetyzmu u kobiet i poziomem analfabetyzmu u mężczyzn jest największa.

Wskaźnik analfabetyzmu ludności w wieku 15 lat i więcej w 2018 roku [w %]*

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Opracowanie na podstawie danych Banku Światowego: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?view=chart> oraz <https://ourworldindata.org/literacy>

*lub najnowszym dostępnym.

Poziom analfabetyzmu według struktury płci ludności w 2018 r.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>

Opracowanie na podstawie danych Banku Światowego: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?view=chart> oraz <https://ourworldindata.org/literacy>.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Półanalfabeta to osoba, która

- ☐ zapomniała umiejętności pisania i czytania.
- ☐ nie potrafi czytać i nie potrafi pisać.
- ☐ pisze i czyta, lecz nie rozumie tekstów pisanych.
- ☐ pisze i czyta bardzo słabo.

Ćwiczenie 2

Jeżeli w danym kraju wskaźnik alfabetyzmu wynosi 52%, to wskaźnik analfabetyzmu wynosi

- ☐ 4,8%.
- ☐ 5,2%.
- ☐ 52%.
- ☐ 48%.

Ćwiczenie 3

Zbieranie i przedstawianie danych dotyczących wskaźnika analfabetyzmu (*illiteracy rate*) na świecie oraz zwalczanie analfabetyzmu to zadania

☐ ILO.

☐ UNESCO.

☐ UNICEF.

☐ IMF.

Ćwiczenie 4

Korzystając z danych zestawionych w poniższej tabeli, sformułuj prawidłowość między poziomem rozwoju kraju a poziomem analfabetyzmu.

Państwo	Włochy	Sudan	Brazylia	Indie
PKB per capita [tys. USD]	34,5	1,0	8,9	2,0
wskaźnik analfabetyzmu [%]	0,8	39,3	6,8	25,6

Źródło: opracowanie na podstawie danych Banku Światowego za 2018 r.:

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>, <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?view=chart>.

Ćwiczenie 5

Uporządkuj podane kraje według malejącego wskaźnika analfabetyzmu.

Bangladesz

Czad

RPA

Argentyna

Pakistan

Przeanalizuj wartości podanych w tabeli wskaźników wpływających na poziom analfabetyzmu w krajach wysoko i słabo rozwiniętych. Sformułuj prawidłowości. Następnie wyjaśnij przyczyny wysokich lub niskich wartości tych wskaźników w krajach słabo rozwiniętych.

Państwo	Polska	Finlandia	Mali	Namibia
Liczba uczniów szkoły podstawowej przypadających na jednego nauczyciela w latach 2017–2018	10	14	38	25
Średnia liczba lat edukacji w 2018 roku	12,3	19,3	2,4	6,9

Źródło: opracowanie na podstawie danych Banku Światowego: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRL.TC.ZS?view=chart> oraz <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>

W tabeli przedstawiono wartości wskaźnika analfabetyzmu dla mężczyzn i kobiet w trzech państwach. Wybierz te dane, które dotyczą Iraku. Uzasadnij odpowiedź.

Wskaźnik analfabetyzmu mężczyzn [%]		Wskaźnik analfabetyzmu kobiet [%]
A	8,8	20,1
B	16,4	10,5
C	0,9	1,7

Źródło: opracowanie na podstawie danych Banku Światowego: <https://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRL.TC.ZS?view=chart>

Ćwiczenie 8

Według ekspertów, aby dziecko potrafiło prawidłowo pisać i czytać, musi regularnie uczęszczać do szkoły przez co najmniej pięć lat. Korzystając z dostępnych źródeł informacji geograficznej, sprawdź, które z poniższych krajów spełniają ten wymóg.

☐ Burkina Faso

☐ Senegal

☐ Somalia

☐ Kenia

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Kamil Kaliński

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Problem analfabetyzmu na świecie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres rozszerzony, klasa II

Podstawa programowa

VIII. Zróżnicowanie struktur społecznych i procesów urbanizacyjnych: struktury językowe i wykształcenia, kulturowe postrzeganie przestrzeni, zwartość socjoetniczna, fazy urbanizacji, procesy metropolizacji, typy fizjonomiczne i funkcje miast, formy zespołów miejskich.

Uczeń:

2. analizuje zróżnicowanie struktury wykształcenia ludności na świecie i wykazuje jej związek z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcie analfabetyzmu i charakteryzuje jego rodzaje,
- wymienia przyczyny i skutki analfabetyzmu,
- porównuje państwa według wskaźnika analfabetyzmu,
- formułuje prawidłowość między wskaźnikiem analfabetyzmu a poziomem rozwoju gospodarczego,
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania wskaźnika analfabetyzmu według płci i wieku.

Strategie nauczania: konektywizm

Metody nauczania: dyskusja, praca z e-materiałem, pogadanka

Formy zajęć: praca indywidualna, praca w parach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny (lub tablety z dostępem do internetu), zeszyt przedmiotowy

Materiały pomocnicze:

- [Analfabetyzm](#), [w:] *Encyklopedia PWN*.
- *Analfabetyzm na świecie*, wos.org.pl
- E. Przybylska, *Analfabetyzm funkcjonalny w krajach bogatego Zachodu*, 11.09.2017, epale.ec.europa.eu
- W. Furmanek, *Analfabetyzm funkcjonalny czasu transformacji cywilizacji*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2017, nr 1 (19), repozytorium.ur.edu.pl
- M. Roser, E. Ortiz-Ospina, *Literacy*, 2013, OurWorldInData.org

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Dialog z uczniami mający na celu usystematyzowanie podstawowych wiadomości na temat ostatniej lekcji. Uczniowie czytają wprowadzenie do e-materiału.
- Przedstawienie celów lekcji.

Faza realizacyjna

- Nauczyciel inicjuje dyskusję klasową na temat pojęcia analfabetyzmu i jego rodzajów. W tym celu posługuje się wyświetlonym na ekranie fragmentem bloku „Przeczytaj” e-materiału.
- Następnie nauczyciel wyjaśnia, czym jest wskaźnik alfabetyzmu i analfabetyzmu oraz demonstruje na ekranie przykłady stron internetowych, na których można znaleźć aktualne dane dotyczące tych wskaźników, np. WorldBank.org, [Literacy rate, adult total \(% of people ages 15 and above\)](#).
- Następnie nauczyciel prosi uczniów o wypisanie na tablicy przyczyn analfabetyzmu na świecie. Chętni uczniowie podchodzą do tablicy i uzupełniają np. mapę myśli. Nad przebiegiem wykonania zadania czuwa nauczyciel.
- Po zakończonej pracy nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z grafiką interaktywną i wykonanie w parach poleceń zawartych w tej części e-materiału oraz poleceń z bloku „Przeczytaj”. Kiedy uczniowie będą gotowi, następuje klasowa dyskusja na temat propozycji odpowiedzi. Nad jej przebiegiem czuwa nauczyciel.
- W następnym etapie uczniowie dyskutują na temat skutków analfabetyzmu. Nad przebiegiem dyskusji czuwa nauczyciel.
- Nauczyciel wyświetla na tablicy zadania z bloku ćwiczeń interaktywnych. Wskazani uczniowie podchodzą do tablicy i rozwiązują je.

Faza podsumowująca

- Nauczyciel wyświetla na ekranie grafikę interaktywną, a następnie zadaje pytania podsumowujące.
- Nauczyciel nagradza aktywnych uczniów i przypomina cele zajęć.

Praca domowa

- Praca pisemna na temat: *Problem pozyskiwania danych dotyczących wskaźnika analfabetyzmu*.
- Zapoznanie się z treściami zawartymi w e-materiale, które nie zostały omówione na lekcji.
- Opcjonalnie można także prosić o zapoznanie się z kolejnym tematem lekcji (w przypadku blended learning).

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna może posłużyć zarówno w trakcie lekcji (w fazie realizacyjnej i podsumowującej), jak i przed lekcją (do strategii odwróconej klasy) oraz po lekcji (w celu utrwalenia wiadomości). Może także znaleźć swoje zastosowanie na lekcji powtórzeniowej, a także na innych lekcjach z zakresu zagadnień dotyczących geografii ludności/geografii społecznej.